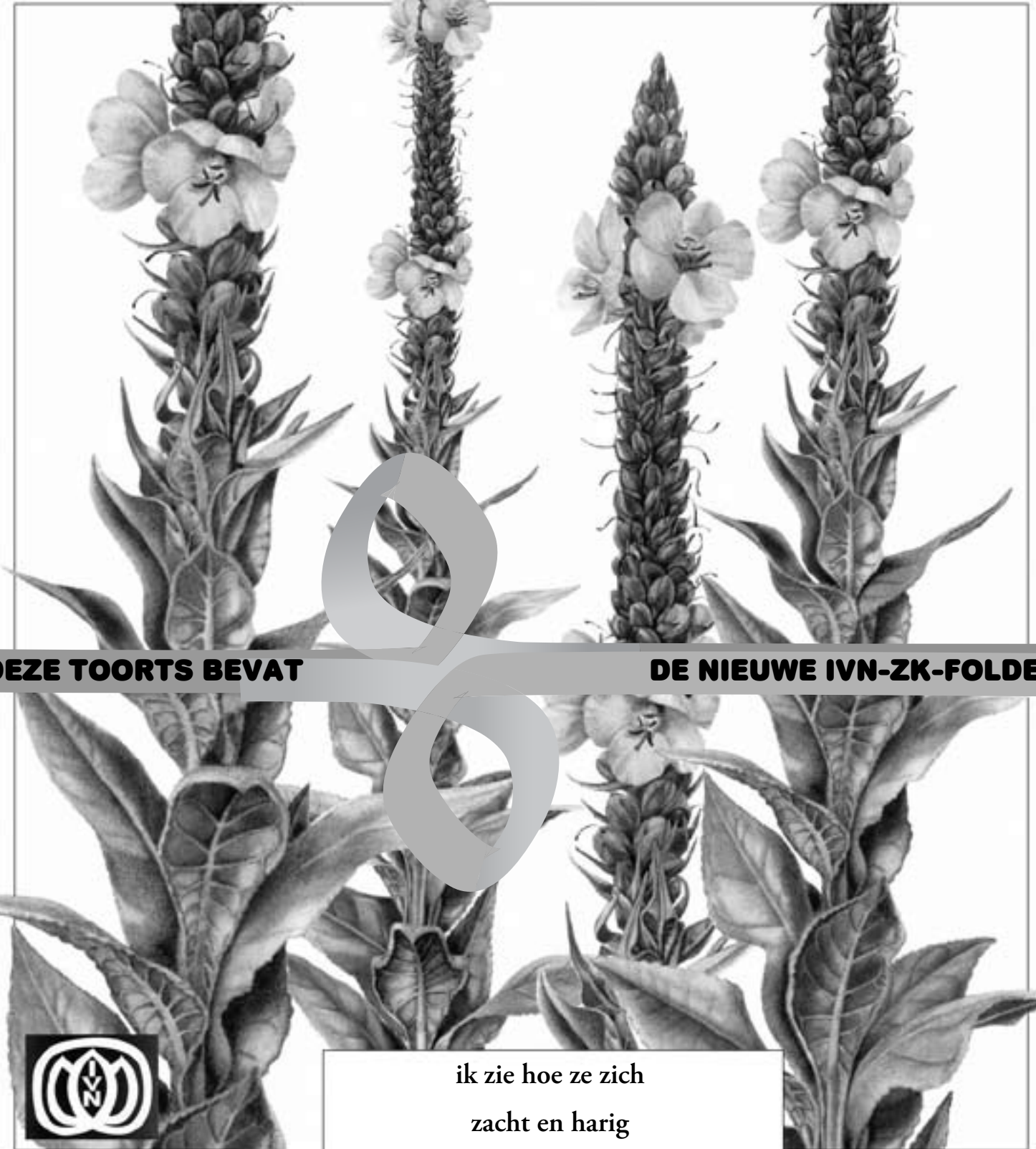

De Toorts

75

Mei 2008 Jaargang 25

IVN Zuid-Kennemerland

DEZE TOORTS BEVAT

DE NIEUWE IVN-ZK-FOLDER

ik zie hoe ze zich
zacht en harig
een weg vreten

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers, die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Meer dan 17.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 174 afdelingen.

Bestuur

<i>Voorzitter</i>	Jany van Dijk, J. v. Heemskerklaan 12, 2121 XZ Bennebroek, 023-5849781
<i>Secretaris</i>	vacature
<i>Penningmeester</i>	Robbert-Jan de Bruijne, Esdoornkade 13, 2101 WN Heemstede, 023-5474362, penningmeester@ivnzk.nl
<i>Lid</i>	Rob Veening
<i>Postadres</i>	J. v. Heemskerklaan 12, 2121 XZ Bennebroek
<i>E-mail</i>	bestuur@ivnzk.nl
<i>Gironummer</i>	5007954 t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Ledenadministratie

Esdoornkade 13, 2101 WN Heemstede, 023-5474362

Coördinatoren werkgroepen

<i>Excursies</i>	Helga Frömming	020-4112928	organic@planet.nl
<i>Groene Winkel</i>	Sietse Terpstra	023-5425205	groenewinkel@ivnzk.nl
<i>Cursussen</i>	vacature		cursus@ivnzk.nl
<i>Kinderen</i>	Frank Jansen	023-5290984	kinderen@ivnzk.nl
<i>De Toorts</i>	Jonne Misset	023-5274950	toorts@ivnzk.nl
<i>Lezingen</i>	Marc Budding	023-5270485	bud@euronet.nl
<i>Oeverzwaluwen</i>	vacature		oeverzwaluw@ivnzk.nl
<i>Natuurwerkgroep</i>	Marc van Schie	023-5351239	natuur@ivnzk.nl

Aangevraagde excursies

Yneke Bettink 023-5254995

Materiaalcoördinator

Leo v/d Brugge, Gen. Bothastraat 91, 2021 JS Haarlem, 023-5261584,
materiaal@ivnzk.nl

Webmasters

Huib Koel en Jacqueline van Klaveren, webmaster@ivnzk.nl

Mediacontacten

Marc van Schie, 023-5351239, publiciteit@ivnzk.nl

Promotie-team

Sietse Terpstra, Twijderslaan 44, 2012 BK Haarlem, 023-5425205,
sietseterpstra@xs4all.nl

Inhoud

Van de redactietafel	3
Op zoek naar foto's	3
Interview Teva Pharmachemie	4
Ledendag IVN-ZK	6
Orde van Oranje Nassau	6
Gedicht: wending	6
Wilde stadse planten	7
Libellenwerkgroep 10 jaar	8
Feestelijke lezing over libellen	8
Wandelen met GPS	9
De Groene Vacaturebank	9
IVN Zomerweek	12
Stadsbomen in Haarlem	12
Stinkende Gouwe	13
De IVN-leden bijeen	14
Ledendeel IVNZK website	15
Gedicht: De Flierefluiter	15
Vrienden maken vrienden	16
Rijzende Rivier, een lezing	17
Activiteitenkalender	17

Colofon

Druk

Paswerk Grafisch, Cruquius

Papier

100% zuur- en chloorvrij papier

Opmaak en vormgeving

(www.)mededeler(.nl)

Redactie De Toorts

Caroline Dekker, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Theo Litjens en Jonne Misset

In dit nummer bijdragen van

Jacqueline van Klaveren

De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 16,50 en voor donateurs minimaal € 15. Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen tevens het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. Van leden wordt verwacht dat zij actief zijn binnen de afdeling. Uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivnzk.nl.

Zaterdag 21 juni:
Ledendag IVN-ZK
"Fietsen op Wieringen"

Van de redactietafel

Alvorens deze 'redactietafel' te schrijven, dacht ik er goed aan te doen wat terug te kijken. Dit in de verwachting inspiratie op te doen voor wat komen gaat. Ik doel dan op de inhoud van de Toortsen van 2007. In deze jaargang werd het thema *landschappen* besproken, vanaf de kust tot en met de polders en de stad.

Zonder een samenvatting te willen geven van al die stukken, stel ik wel vast dat met name in de beschrijving van *natuur in de stad*, ter afsluiting daarvan steeds de nadruk

wordt gelegd op het zelf leren ontdekken van de vele interessante zaken die in de natuur te vinden en te zien zijn. Zonder ook maar iets af te dingen op het grote belang van excursies en lezingen, is het zelf op onderzoek uitgaan het meest leerzaam. Immers, bij een lezing of een excursie ben je voor een deel passief. De gids of degene die de lezing geeft neemt als het ware de deelnemers aan de hand. In het tegenovergestelde geval moet je het allemaal zelf doen, al of niet met de steun van een goed handboekje. Ik heb uit eigen ervaring ondervonden dat alles wat je in de natuur zelf hebt ontdekt, je het beste bijblijft.

Vanuit deze gedachte heeft de redactie het plan opgevat om voor het komende jaar de

aandacht te richten op het zelf leren ontdekken van interessante natuur in de naaste omgeving. Om u toch enigszins te begeleiden, worden een aantal stadsgebiedjes aangegeven waarin u zelf kunt grasduinen. Wij wensen u veel natuurplezier toe, en ontdekt u leuke of bijzondere dingen: laat het ons weten!

Theo Litjens

Op zoek naar foto's!

Al een paar jaar verzorg ik de persberichten. Bij de berichten die ik stuur naar diverse kranten en andere media, doe ik vaak een mooie foto, om het bericht nog aantrekkelijker te maken. Want een bericht met een leuke foto valt meer op dan een bericht zonder foto. En meestal levert het een plekje op in de krant, met als gevolg meer deelnemers aan een activiteit! Maar ik raak door mijn voorraad leuke foto's heen! Ik ben op zoek naar foto's van excursies, van (natuur)gebieden waar wij onze excursies houden, foto's met of zonder mensen, foto's van planten of dieren die we tegen kunnen komen op onze excursies. Kortom leuke, aantrekkelijke foto's voor in kranten en op websites! Als ik een foto meestuur met een persbericht, dan zet ik er de naam van de maker bij. De foto's moeten niet al te klein of te groot zijn, ongeveer tussen 250 en 500 kB.

Duik in uw eigen archief en laat (IVN) Zuid-Kennemerland zien waar het opstaat! De foto's kunt u mailen naar publiciteit@ivnzk.nl.

Marc van Schie

Contributie 2008

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van het IVN Zuid-Kennemerland van 6 maart jl. is besloten de contributie voor het jaar 2008 wederom ongewijzigd te laten. De contributie is:
voor leden € 16,50
voor huisgenootleden € 4,50
voor donateurs € 15,00

Dit zijn minimumbedragen, een hoger bedrag mag en is zeer welkom.

Leden en donateurs waarvan wij een e-mailadres hebben, zijn hierover reeds geïnformeerd. Een aantal van hen heeft inmiddels ook daadwerkelijk de contribu-

tie overgemaakt, waarvoor onze dank.

Degenen die hun contributie nog niet hebben overgemaakt, verzoeken wij vriendelijk dit alsnog te doen. Dit kan door het betreffende bedrag over te maken naar: rekening nummer 5007954, t.n.v. IVN afd. Zuid-Kennemerland te Heemstede. Vergeet niet uw achternaam te vermelden.

Aangezien nog niet iedereen gebruik maakt van internetbankieren krijgt u een acceptgiro bij deze Toorts.

*Robbert-Jan de Bruijne,
penningmeester*

Bewustwording is een continu proces

Hoe milieuvriendelijk is Teva Pharmachemie?

‘Teva Pharmachemie’ lees ik op mijn beeldscherm. Het bedrijf staat bovenaan het lijstje dat ik zojuist van de milieu-ambtenaar van de gemeente Haarlem gemaïld heb gekregen. Daarop zouden milieuvriendelijke bedrijven uit de regio staan. Maar was dit niet een vergissing? Dit is toch een chemisch concern. Hoezo milieuvriendelijk? Dat moest uitgezocht worden. En dus ging ik in gesprek met Wendela Heskes, manager Safety, Health & Environment van het bedrijf.

‘Ja jij dacht dat is een chemisch concern en dat is zwaar vervuild’, raadt Heskes mijn gedachten. ‘Maar wij zijn een farmaceutisch bedrijf en wij gebruiken zoveel grondstoffen en hulpstoffen als we nodig hebben. Niet meer en niet minder. Veel productafval hebben we dan ook niet. Wel wat, met name bij de ontwikkeling van nieuwe medicijnen, maar die restproducten gaan in gescheiden afvalvaten. Dan heb je het bijvoorbeeld over halogeenarm en halogeenrijk afval en metalen. Die vaten worden één keer per week opgehaald en verwerkt door een gespecialiseerd bedrijf.’

Waterzuivering bouwen

‘Daarnaast moet je de apparatuur schoonmaken. In dat spoelwater kunnen kleine hoeveelheden restanten van chemicaliën zitten. Dit is een erkend Europees probleem. Het speelt ook in de Tweede Kamer. Er wordt op Europees niveau onderzoek gedaan naar het oppervlaktewater en de kwaliteit van het drinkwater. Ondanks dat we aan de lozingseisen voldoen, zijn we twee jaar geleden een tweetal *pilots* gestart door het toepassen van waterzuivering. Daarin hebben we gekeken hoe we kunnen voorkomen dat afvalstoffen uit het spoelwater in het rioolwater terechtkomen. We hebben onder andere een simulatie uitgevoerd, hoe we bij een calamiteit preventief kunnen optreden, zodat we het vervuilde water kunnen opvangen voordat het in het riool komt.’ Hierna volgt een technisch

verhaal over hoe die zuivering in zijn werk gaat. Het komt erop neer dat het water in verschillende fasen steeds verder gezuiverd wordt en uiteindelijk zo schoon is dat het hergebruikt kan worden. Niet als drinkwater, maar wel voor de toiletten en koelmachines. Overigens, samen met het regenwater dat opgevangen gaat worden. Doel voor dit jaar is om de waterzuivering te bouwen en de proef werkelijkheid te gaan laten worden. Heskes: ‘We doen dit vanuit onze visie dat we niet alleen verantwoordelijk zijn voor het leveren van een kwalitatief goed product aan onze klanten, maar dat we ook de zorg hebben voor het ons omringende milieu.’

Vrachtauto's inrichten

Wij delen de toenemende zorg vanuit de samenleving voor een beter

Wat doet Teva Pharmachemie?

Het ruim 60 jaar oude, Haarlemse Pharmachemie is in 1998 met zo'n 550 medewerkers overgenomen door het Israëliëse Teva. Niet van de sandalen overigens. En nu heet het bedrijf dan ook Teva Pharmachemie. Het ontwikkelt, produceert en verkoopt generieke en innovatieve geneesmiddelen. Generieke geneesmiddelen zijn geneesmiddelen waarvan de patenten zijn verlopen, zoals paracetamol en aspirine, maar ook andere geneesmiddelen die alleen op recept verkrijgbaar zijn. In Nederland is Teva Pharmachemie de grootste leverancier van medicijnen. De fabriek in Haarlem is gespecialiseerd in de productie van medicijnen voor de behandeling van kanker en astma.

milieu schrijft de website van het bedrijf. Een tegenwoordig enigszins obligate zin maar Heskes weet die in te kleuren. Want de continue aandacht voor het milieu resulteert in een uitgebreid pakket aan maatregelen en aandachtspunten. Zo is er op het gebied van energiegebruik het ENY-project geweest, een pro-

ject dat erop gericht was om mensen in het bedrijf energiebewuster te maken. 'We vroegen medewerkers om hun pc echt uit te zetten als ze weggaan. Na één jaar levert dat resultaat op', aldus Heskes. In de wc's zijn bewegingsschakelaars aangebracht en in de gangen bevinden zich hoogfrequentie tl-buizen, die energiezuinig zijn. Maar ook in de bedrijfsprocessen wordt gekeken naar hoe het beter kan. 'We zijn de vrachtauto's anders gaan inrichten', vertelt Heskes. 'Efficiënter ook, waardoor er meer lading mee kan en er dus minder gereden hoeft te worden. Vanuit het magazijn hebben we zo veel gewonnen.' Ook energiebesparende apparatuur en vermindering van verpakkingsafval behoren tot de aandachtspunten.

Voldoen zij?

De aandacht voor het milieu is verder verankerd in de organisatie sinds het bedrijf de ISO14001-certificatie voor milieumanagement-systemen heeft behaald. Daarin staat centraal hoe je voldoet aan de wet- en regelgeving en hoe je de milieuprestaties kunt blijven verbeteren. Dat impliceert ook dat verplicht verder gekeken moet worden dan alleen de eigen bedrijfsprocessen, want, zo vertelt Heskes: 'Je moet niet alleen naar je eigen processen kijken, maar ook naar die van je leveranciers. Op welke wijze en in welke mate voldoen zij? Met behulp van een vragenlijst "environmental request" hebben we dat gecheckt; tot nu toe voldoen ze. We nemen de vragen mee in de selectiecriteria voor nieuwe leveranciers en dat communiceren we ook met hen.' Via een werkgroep in de Waarderpolder wisselt Heskes ervaringen uit met andere bedrijven uit de omgeving over milieukwesties. Het is nodig om het bedrijfsleven hierbij te betrekken als Haarlem in 2030 haar doelstelling wil behalen en klimaatneutraal wil zijn. Wat

Heskes hier leert? Over bijvoorbeeld koude-warmte-opslag en de mogelijkheden van windenergie. Maar ook de laatste ontwikkelingen op milieugebied. Ook al heeft het in de eigen organisatie nog niet tot nieuwe aanpassingen geleid.

Bewustwording

Op mijn vraag, wanneer ze haar taak heeft volbracht, antwoordt Heskes: 'Het is een continu proces. Je kunt altijd blijven verbeteren. Doorgaan ook met mensen erbij te betrekken. Iedereen heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en dat is een bewustwordingsproces. Belangrijk is dat de directie bij Teva Pharmachemie zeer gemotiveerd is om aandacht aan milieuzaken te schenken. Dat is echt een goede zaak. Wat er hier nog beter kan? Er kan heel veel beter, maar dat moet je op een positieve manier brengen, niet door de nadruk te leggen op wat beter kan, want wat bereik je dan? Ik wil mensen stimuleren om ermee bezig te zijn, om actie te ondernemen. Binnen de dagelijkse hectiek is dat niet altijd eenvoudig. Je krijgt niet iedereen in één keer mee, het is een proces.'

Toepasselijke spreuk

Inmiddels is er bij het bedrijf wel het een en ander veranderd. Afgelopen najaar werd er een klimaatweek georganiseerd. Er werd een tentoonstelling bij het KNMI geleend en weervrouw Monique Somers hield een lezing. Met de fotowedstrijd *Ben jij je bewust van het milieu?* werd medewerkers gevraagd foto's in te leveren die de aantasting van het milieu of klimaatverandering duidelijk maakten. En volgens Heskes kwamen er fraaie inzendingen. De enquête na afloop van de week had een opmerkelijk resultaat. Heskes: 'We vroegen mensen in hoeverre de week hun bewustzijn had vergroot. Toen reageerde het overgrote deel dat ze al bewust wa-

Uw suggestie helpt

Jacqueline van Klaveren schrijft al een tijdje in elke Toorts een interview.

Uit de grote Toorts-enquête kwam het verzoek aan de Toorts om ons mede op duurzaamheid te richten, en aan Jacqueline om zich te richten op duurzame bedrijven in onze regio: Zuid-Kennemerland.

Op deze pagina's ziet u het resultaat van het eerste interview, met een Haarlems bedrijf. De redactie roept u op ook suggesties te doen voor duurzame bedrijven in de regio, waarvan het u leuk lijkt wanneer er een stukje over verschijnt in de Toorts.

Mail toorts@ivzkn.nl.

ren en dat de week niet echt nieuwe inzichten had opgeleverd. We vroegen mensen ook om met ideeën te komen hoe we het beter kunnen doen. Er liggen er hier nu een stuk of 150 die we de komende tijd in een werkgroep gaan bestuderen. Wat is haalbaar? Wat levert milieuwinst op? Ik ben benieuwd wat dat ons brengt. Ik geloof dat een bedrijf niet meer zonder aandacht voor het milieu kan. *No growth, without green* is een toepasselijke spreuk waar ik helemaal achter sta.'

tekst Jacqueline van Klaveren
foto H. Huls

Zaterdag 21 juni: Ledendag IVN-ZK “Fietsen op Wieringen”

- Wordt het weer een eiland?
- Wat hebben Vikingen ermee te maken?
- Is het een interessant gebied?

Deze en mogelijk nog meer vragen zullen op 21 juni naar wij aannemen zonneklaar beantwoord worden. We gaan met elkaar op stap en maken er een fijne dag van, met een frisse start om 9.00 uur vanuit ons bekende punt van samenkomst Ter Kleef, waar de bus al klaar staat. Vervolgens rijden we door het Noord-Hollandse landschap naar het bijzondere stukje Nederland waar we alle hoeken per fiets zullen verkennen: Wieringen!

Na de koffie wordt er flink gefietst: twee fietsexcursies van ieder 2 uur in twee groepen met complementaire routes met een gezamenlijke lunch als rustpunt, waarbij naast brood en soep ook wat cultuur/historie genoten kan worden.

De bus en lunch worden door het bestuur voor rekening van de kas gebracht, de huur van de fietsen en koffie/thee komen voor rekening van de deelnemers die voor deze dag € 15,- moeten uittrekken.

Wij hopen van harte dat veel IVN-ers aan deze dag zullen deelnemen, zodat het bindend element dat eigen is aan een ledendag optimaal tot zijn recht komt.

Opgave bij een van ons:

- Yneke Bettink , 023-5254995
- Hans Kerkhoff, 023-5288577, jfkerkhoff@prettel.nl

Ga vast eens kijken bij www.wieringenstart.nl

Evert van het Schip, Lid in de orde van Oranje Nassau

Op dinsdag 26 februari dit jaar, tijdens de ledenvergadering van de Havenvereniging, is Evert van het Schip benoemd tot Lid in de orde van Oranje Nassau. De ledenvergadering werd door hem voorzeten en werd bruut onderbroken door een grote groep familie en vrienden, samen met de burgemeester van Lisse, mevrouw C. Langelaar.

De burgemeester prees de inzet en bijdrage van Evert voor

de Havenvereniging, de Watersportvereniging Lisse en de Atletiekvereniging De Spartaan. Maar ook zijn langdurige bijdrage aan het IVN Zuid-Kennemerland (bijna 14 jaar) en aan de Amsterdamse Waterleiding Duinen (waar hij al 25 jaar gidst) waren voor de burgemeester ruim voldoende reden om Evert te decoreren met de versierselen die horen bij Lid in de orde van Oranje Nassau.

Wat niemand lukt, kreeg de burgemeester voor elkaar: Evert was even helemaal stil toen hij het lintje had ontvangen.

Als IVN-afdeling doen we graag een duit in het zakje: Evert, gefeliciteerd met deze onderscheiding!

wending

ik zie hoe ze zich
zacht en harig
een weg vreten
onbewust
van de afkeer
die zij oproepen

voldaan verharden zij
tot schijndoden

zacht en harig
scheuren zij
de buitenhuid open
pompen zich op, bodybuilders
die fladderen rond de honingpot
onbewust van hun aantrekkingskracht

moraal:

wie de rups niet eert is de vlinder niet weerd

marisca

Wilde stadse planten

Steden zijn niet de plaatsen waar we wilde planten verwachten. Ze hebben alle omstandigheden tegen. Overall gebouwen, harde bestrating, een bodem die wordt samengeperst door de grote druk erop, en in parken worden wilde planten ook niet welkom geheten. De lucht is niet schoon en bladeren worden met een laagje vettig roet afgedekt zodat zij niet goed meer kunnen ademen. En toch ... de steden zijn verzamelaars van allerlei botanische immigranten en zwervers.

Zomer 1941. Londen is na de bombardementen een stad van ruïnes geworden waar - tot verbazing van de inwoners - in die puinhopen duizenden roze Wilgenroosjes bloeiden. Velen hadden deze plant nog nooit gezien en zullen aangenaam verrast zijn geweest.

Juist in steden waar nog weinig natuur te vinden is, moeten we zuinig zijn op onze 'zwervers'. Dat doet me denken aan wat stadsgids Anneke Koper in de Toorts van augustus 2007 vroeg: wie wil er dagelijks/wekelijks (minstens 20 keer per jaar) een rondje maken in zijn eigen omgeving en dan noteren wat we zien in de natuur? Misschien kunnen we dan eens bijeenkomen in de Kleverlaan.

Dat zou wel een leuk idee zijn nu we met het thema 'natuur in de stad' bezig gaan.

En wil je er gewoon tijdens wandelingen eens extra op letten, kijk dan naar smalle voegen in bestrating, open voegen/scheuren tussen stenen in muren, inhammetjes, open plekjes. Het is verrassend om te ontdekken waar planten zich weten te vestigen en vol te houden.

Hoe dichterbij we in het centrum van een stad komen, des te minder vrije grond zal er te vinden zijn. Die grond is gewoon te duur of vaak van historisch belang. Daar zijn mogelijk weer echte stadsbomen te vinden of vreemde exemplaren die er ooit als pronkbomen zijn geplant. Maar het is ook mogelijk dat je juist aan de voet van die bomen wilde planten aantreft, mogelijk ontstaan uit vogelzaad dat daar ooit eens is gestrooid of uit zaad dat van

verre is aan komen waaien aan een eigen parachute.

Dus komend jaar niet alleen naar de etalages in de stad kijken, maar ook naar de natuur. En als je iets moois/geks/wonderbaarlijks tegenkomt, maak er een foto van, schrijf er een stukje over en stuur het naar de redactie van de Toorts. Als het kan zullen wij het plaatsen.

Marisca v/d Eem

Libellenwerkgroep KNNV bestaat 10 jaar

Dit jaar is het tien jaar geleden dat de Libellenwerkgroep van de KNNV afd. Haarlem e.o. gestart is met libellenwaarnemingen. In de verschillende biotopen van Zuid-Kennemerland zijn tientallen vrijwilligers de afgelopen jaren bezig geweest om op gezette tijden waarnemingen te registreren. En dat leverde een enorme schat aan registraties op. Daarnaast verzorgde de werkgroep jaarlijks lezingen, excursies en speciale libellenweekendes.

Deze mijlpaal viert de werkgroep met een speciaal gemaakte libellententoonstelling, in samenwerking met de vrijwilligers van Thijsse's Hof.

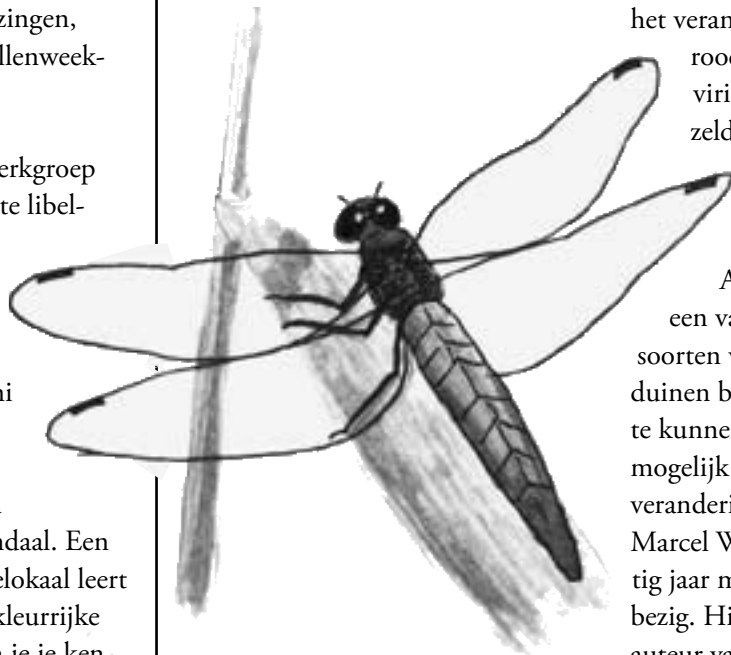
Vanaf 25 mei t/m 15 juni is iedereen op zondagmiddag tussen 1 en 5 uur van harte welkom in Thijsse's Hof in Bloemendaal. Een bezoek aan het instructielokaal leert je alles over deze fraaie, kleurrijke insecten. Vervolgens kun je je kennis testen met een wandeling door de Hof: is het een lantaarntje of toch de watersnuffel?

De speciaal gemaakte tentoonstelling wordt ook gebruikt in het natuurpad dat de 1000 basisschoolleerlingen elk seizoen lopen in Thijsse's Hof. Proeven aan de natuur, in de hoop dat het vonkje van het natuurbesef overspringt. De scholieren van het middelbaar onderwijs krijgen die maand ook te maken met libellen. Kortom: kom naar Thijsse's Hof voor informatie over libellen!

*Libellenwerkgroep KNNV Haarlem
Thijsse's Hof
Tekening: Marie-José Huis in 't Veld*

Feestelijke lezing over libellen

Op zondag 25 mei houdt libelle-kenner Marcel Wasscher een lezing met als titel 'Vooruitgang van libellen, wie had dat ooit gedacht?' De lezing wordt gehouden vanwege het tienjarig bestaan van de Libellenwerkgroep van de KNNV afdeling Haarlem e.o. en vindt plaats in de aula van de Bloemendaalse School Vereniging aan de Lage Duin en Daalseweg

17, achter Thijsse's Hof.

U kunt er vanaf 13.00 uur terecht, de lezing is van 13.30 tot 14.30 uur. Aansluitend opent de Libellententoonstelling in Thijsse's Hof.

Tot begin jaren negentig van de vorige eeuw zagen we de libellenfauna van Nederland langzaam maar zeker achteruitgaan. Jarenlange slechte waterkwaliteit en andere aanslagen op de natuur deden hun werk. Wie schetst onze verbazing toen vanaf 1994 de ene sensationele vondst na de andere werd gedaan. In Nederland bleken enerzijds een aantal soorten op plekken te leven die over het hoofd waren gezien en verder droeg een gestage verbetering van de waterkwaliteit

bij tot vooruitgang van een aantal soorten. Deze verbetering kwam enerzijds door verbeterde rioolwaterzuiveringen, anderzijds door de structurele verbetering van het Rijnwater, waarvan een groot deel van laag-Nederland afhankelijk is. Een tweede steun in de rug van de libellen bleek een langzame maar zekere stijging van de temperatuur. Waren het eerst vooral koppels van hete zomers (1969-1970; 1975-1976; 1982-1983; 1986-1987) later bleek er meer aan de hand. De eerste soort die aangaf dat er wat aan het veranderen was, was de kleine roodoogjuffer (*Erythromma viridulum*): voor 1969 super zeldzaam, rond 1980 vrij zeldzaam en vanuit het zuiden al doorgedrongen tot boven Amsterdam, tegenwoordig een van de algemenere juffer-soorten van Nederland. Ook in de duinen bleek de libellenfauna meer te kunnen veranderen dan we voor mogelijk hielden. De lezing zal deze veranderingen in beeld brengen. Marcel Wasscher is al meer dan dertig jaar met zijn favoriete diergroep bezig. Hij is zeer bekend als mede-auteur van de veldgids Libellen. In de jaren '95-'98 deed hij uitvoerig onderzoek naar libellen in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Hij was de inspirator voor de oprichting van de KNNV-Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland

Nadere informatie:

Frans Koning, coördinator van de KNNV-Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland,
telefoon: 023 – 5289009,
e-mail: koning.f@wolmail.nl.

Wandelen met GPS

GPS (Global Positioning System) is een satellietnavigatiesysteem, eigenlijk een soort digitaal kompas en kaart waarmee je kunt bepalen waar je bent en routes kunt volgen, ook voor wandel- en fietstochten. Het belangrijkste pluspunt van een gps-ontvanger is dat je eenvoudig het vertrekpunt kunt invoeren zodat je altijd de weg terug kunt vinden. In de basiscursus staat de werking van een GPS-apparaat en het gebruik daarvan voor outdoor-activiteiten centraal.

Bezoekerscentrum De Zandwaaier en Educatracks verzorgen op maandag 12 mei en zondag 8 juni een basiscursus.

Voor: iedereen vanaf 12 jaar

Tijd: 10.00 - 16.00 uur

Kosten: €30,- per deelnemer

Inbegrepen: gebruik van een GPS-apparaat en een basiscursusboek

Inhoud: behandeling van de theorie en een GPS-wandeling van 6 km door de Kennemerduinen en een zoektocht naar een 'schat' (Geocaching).

In de zomer komt een vervolgcursus waarin men routes maken, controleren, verbeteren en publiceren op internet. Informatie hierover volgt op de site en in de pers.

Opgave voor de basiscursus kan via de website van Duincentrum De Zandwaaier: www.npzk.nl of telefonisch op nummer 023-5411123. (open di-zo van 10.00 - 17.00 uur)

Excursieprogramma-maker

U maakt één keer per jaar het excursiejaarprogramma, in overleg met de gidsen van het IVN-ZK en samenwerkende instanties, zoals KNNV, Nationaal Park ZK, Vogelwerkgroep ZK, Thijsse's Hof. U levert 4 keer per jaar de juiste programmagegevens aan de redactie van De Toorts, aan degene die de mediacontacten doet en aan het Promotieteam.

Gedurende het jaar houdt u contact met de verschillende gidsen. U neemt ook deel aan het overleg van de Excursiewerkgroep (ca. 4x per jaar).

P.S. De functies Coördinator Excursiewerkgroep en Excursieprogramma-maker kunnen goed gecombineerd worden.

Bij belangstelling, neem contact op met Helga Frömming, heksenhuisje@gmx.com of tel. 0521-361888.

Coördinator Cursussen

De werkgroep Cursussen organiseert en geeft korte groencursussen voor leken (1 à 2 lesavonden + 1 à 2 excursies), zo mogelijk in voor- en najaar. Daarnaast organiseert en geeft de werkgroep de tweejarige Natuurgidsencursus, die om de vijf jaar wordt gegeven. Op dit moment is er net een nieuwe cursus van start gegaan (april 2008). Tot slot organiseert de werkgroep bij- en nascholingsactiviteiten voor gidsen, meestal in samenwerking met andere groene organisaties.

De werkgroep vraagt veel tijd en inzet van haar leden en zeker van de coördinator.

Lijkt het u wat of wilt u meer informatie? Neem dan contact op met Jan Saveur tel. 023-5276896, e-mail cursus@ivnzk.nl.

Coördinator Excursiewerkgroep

U bereidt de vergaderingen van de excursiewerkgroep voor en u leidt tevens de vergadering (ca. 4x per jaar). Bovendien neemt u deel aan de coördinatorenvergadering van het IVN-ZK (2 à 3x per jaar).

U bent de schakel tussen de excursiewerkgroep, de coördinatorenvergadering en de gidsen en probeert ervoor te zorgen dat het reilen en zeilen rondom de excursies soepel verloopt.

Coördinator Oeverwaluwwerkgroep

De werkgroep onderhoudt de kunstmatige broedwand die op een eiland in de Toolenburgerplas (Hoofddorp) is aangelegd en zorgt ook voor het onderhoud van het eiland zelf. Jaarlijks worden de nestholten schoongemaakt en van nieuw zand te voorzien, wordt de begroeiing weggehaald en het zwerfvuil verwijderd.

Ook wil de werkgroep het publiek voorlichten over het eiland en haar bewoners en lesmateriaal maken voor de Hoofddorpse scholen over dit stukje natuur vlakbij huis.

Verder inventariseert de werkgroep broedgevallen van de oeverwaluw in de regio en signaleert bedreigingen. Jaarlijks wordt een publieksexkursie georganiseerd speciaal gewijd aan de broedende oeverwaluwen.

Is dit misschien iets voor u? Neem dan contact op met bestuur@ivnzk.nl

Vandaag ga ik mijn grenzen eens verleggen. Ik fiets vanuit Heemstede naar Haarlem zoals ik dat al vele jaren heb gedaan.

Met één verschil: ik let nu niet op de weg, maar op wat er groeit langs en in die weg. En dat fietst niet snel, dat schiet gewoon niet op. Maar leuk is het wel. Net achter het bordje Haarlem is een groenstrook tussen het fietspad van de Herenweg en het voetbalveld van HFC. En daar bloeit mijn eerste fluitenkruid van dit jaar. Zou er een mooier bruidsboeket bestaan?

Als je de groenstrook bekijkt blijkt er weinig gras te groeien maar volop wilde planten zoals: fluitenkruid in blad, in knop, in bloei – weegbree smal en breed van blad – speenkruid, paarse dovenetel, brandnetel, zuring en kleefkruid. Bomen die ik even niet herken en waarvan de knoppen op zwellen of springen staan. De berk die wat achterloopt. Bij het Huis met de Beelden steek ik dit keer niet over naar de Haarlemmerhout, maar houd ik de steen- en asfaltkant. De rijweg en het fietspad zijn nog zo vers dat er nog geen scheuren en gaten in zitten voor de planten om er zich te

nestelen. De boskant opkijken dus. De enige kleur tussen het groen in het begin, is het zachte roze van de van (denk ik) voorjaarshelmbloem. Als ze alleen staan, vallen ze bijna niet op, maar zo in een groepje bijeen vallen ze bescheiden op.

Opvallen doet een prachtige strook bosanemoontjes wel. Fiets weer aan de kant, op slot en voorzichtig erheen lopen om dat moois van dichtbij te bekijken.

Als ik verder fiets richting Houtplein valt het me op dat er weinig wilde flora op de stoepen en langs de gevels groeit. Pas bij een vroeger bankgebouw zijn er een paar gespaard. En de eerste blik op het Houtplein biedt een kale, stenen- en asfaltsfeer, dus zie ik wat groens, dan stap ik direct af, bekijk het en zet het op de foto. Tot grote verbazing van de voorbijgangers. Die kijken naar mij, naar dat 'onkruid' en weer naar mij. Dan lopen ze verder, soms nog eens omkijkend naar dat gekke mens dat zoveel aandacht heeft voor zo iets onnozels als een plantje tussen de stenen of tussen het ijzeren rooster dat om de voet van de platanen ligt.

Maar het is zo leuk, je ziet zelfs dat de wormen hier onder de straat toch kunnen leven. Althans, volgen mij zijn die zandhoopjes van de

wormen afkomstig. En je ziet ook waar veel mensen lopen of staan, zoals bij een geldautomaat, er bijna geen groen is, maar achter een fietsenrek waar niemand komt, daar pakt het vogelmuur zijn kans.

En dan even een saluut aan de Platanen van het plein. Geknot of nog vol takken trotseren zij al die busgassen die hier dag-in-dag-uit rondhangen. Ik vlucht ervoor via de Gasthuisvest naar de Kleine Houtstraat. Daar stap ik af bij een teken van jeugdige overmoed: een jonge boom die zijn plekje heeft veroverd en daarvoor in allerlei kronkels groeit. Hij is welkom, want touwtjes houden hem bij de gevel en hij, hij groeit om het touwtje heen.

Dit doet me goed, want verder groeit er tot aan de Oude Groenmarkt bijna niets buiten de potplanten van de winkeliers en bewoners. En het is dáár dat ik de eerste vogel van de ochtend hoor. Een meeuw. Hij roept me naar het Spaarne, de stadsrivier die haar water al eeuwen langs laat stromen. Wat een rijkdom is dat voor een stad. Want kijk, baltsende futen, langsscherende meeuwen, meerkoeften en bij de brug een stel ingeburgerde allochtonen: echt paar nijlgans. Zij trekken zich niets aan van langsvarende boten, een bellende brug, auto's en andere herrie. Staan gewoon mooi te wezen voor mij en voor ieder die het wil zien.

*De Bosanemoon is een
oud-bos indicator*

Wat klinkt dat mooi. Dat proeft zo naar oude tijden. En dat klopt. Anemone bestond al in de Oudheid, alleen was het toen nog een vrouw. Helaas voor haar werd Zefirus, de god van de westenwind verliefd op haar. En zoals alle vrouwen van vrij-grage goden werd godin Flora jaloers en veranderde Anemone in een bloem die zó kort zou bloeien, dat het niemand zou opvallen: het bosanemoontje. Zodra de bomen in blad komen, sterft zij bovengronds af, maar omdat het een vaste plant is komt ze de volgende lente weer op. Zefirus blijf haar dan opnieuw opzoeken en steeds als hij zacht over haar heen blaast, fluistert hij iets in haar oor waardoor zij gaat blozen. Vandaar de bloesjes op de bloemblaadjes. Haar naam werd Anemone (Anemos =wind in het Grieks) nemerosa (Latijn voor in het bos) en zij werd familie van de Ranonkel.

De wetenschap heeft ons afgeleerd nog in sprookjes te geloven. Zij zegt gewoon: de rode kleur dankt zij aan een scheikundige stof: anthocyaan. Het is een beschermstof tegen dodelijke UV-straling, net als in de rode beuk.

Maar ik ga voor het sprookje. Want daarin is het lieflijke niet altijd wat het lijkt. Zo ook hier. Dit lieflijke bloempje wordt ook wel 'duivelskruid' genoemd vanwege gif in blad en sap. Na het drogen werkt het gif niet meer. Maar dit gif kon in de Middeleeuwen ook ten goede gebruikt worden, zoals onder andere tegen melaatsheid en als men het bladaftreksel mengde met het vet van een oude zeug, dan kreeg men een goede zalf tegen zweren. En laten we niet lachen om die middeleeuwen, want tot voor kort werd anemoonaftreksel nog verkocht als middel tegen sproeten.

Het bosanemoontje houdt van licht tot matig beschaduwde, zelden zonnige plaatsen op vochtige, matig voedselarme tot matig voedselrijke, losse, zwak zure tot iets kalkhoudende grond. Dat vind je in loofbossen, onder heggen en in grasland waar bos is geweest.

*Men kent de boom aan zijn schors,
maar de man niet aan zijn vel*

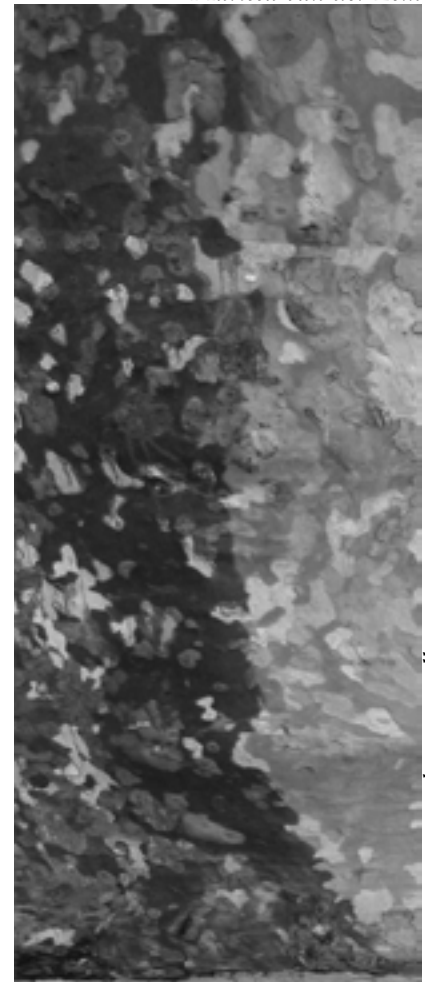
Net als de bosanemoon kwam de plataan ook al in de Oudheid voor. Plinius beschrijft een plataan met een holte in de stam die zo ruim was dat je er wel met 19 man in kon dineren. Nu overdrijft hij wel graag, maar met 10 man zou het ook al een enorme ruimte zijn. Dit zal waarschijnlijk de oosterse plataan zijn geweest. Mijn eerste keren dat ik de westerse plataan (*Platanus occidentalis*) echt opmerkte was in Zuid-Frankrijk in de stille dorpjes rond het plein, in de steden langs de straten. En hoewel we in Nederland steeds meer

platanen zien langs drukke wegen, blijft het voor mij een vakantieboom.

Hier op het Houtplein zijn de stammen nog niet knoestig, zoals oude platanen dat hebben. Samen met de prachtige vervelling van de stam, de kronkelige zware takken, de brede kroon, de handvormige bladeren (die moeilijk verteren en daardoor verkeershinder kunnen veroorzaken) is hij een opvallende boom die in gunstige omstandigheden wel 300 tot 500 jaar kan worden en zeker wel 30 meter hoog.

Ik heb nooit zo goed op de bloemen gelet, maar lees dat de boom eenhuizig is en de mannelijke bloempjes geel bloeien en de vrouwelijke roodachtig groen. Wat ik wel altijd zie - ze blijven ook vaak de hele winter hangen - zijn de vruchten. Behaard, rond, bruin, borstelig en opgebouwd uit talrijke kleine nootvruchtjes. En dat aan die kale takken maakt het heel bijzonder.

Marisca van der Eem

prachtige vervelling

IVN Zomerweek: leuk en leerzaam voor jong en oud

Dit jaar is een jubileumjaar, want de IVN Zomerweek wordt dan voor de 25e keer gehouden. De komende zomerweek heeft als thema Passie voor Biodiversiteit.

Van zaterdag 2 tot en met zaterdag 9 augustus 2008 trekt de IVN-zomerweek naar De Roerdomp in Westelbeers, Noord-Brabant, bij de Belgische grens, waar heide, vennen, bossen en beekjes ruim aanwezig zijn. Van hieruit trekken we een week lang de omgeving in om alles te zien, te voelen en te beleven. Slaapplaatsen binnen zijn in slaapzaaltjes. Voor kampeerders zijn ruime kampeerplaatsen beschikbaar. Kortom: de IVN-zomerweek van 2008 belooft weer een leuke en leerzame week te worden! Meer informatie via www.ivn.nl/zomerweek of bel Tineke de Jong, tel. 043 – 3521109.

Op 3 augustus wordt het 25-jarig jubileum gevierd met een speciale ontmoetingsdag, waarbij alle (oud) deelnemers van harte welkom zijn! Vraag hiervoor de informatiefolder aan via tineke.de.jong@kpnplanet.nl of bel Tineke, tel. 043-3521109. De locatie is op De Roerdomp, Ontginningsweg 10 te Westelbeers, Noord-Brabant. Houd er rekening mee dat dit moeilijk te bereiken is met het openbaar vervoer, maar er kan wel iets geregeld worden.

Oproep

We zoeken nog een paar vrijwilligers voor de versterking van het kookteam.

Deelnemers aan de Zomerweek bij het Veerse Meer (foto: H. Offereins)

Stadsbomen in Haarlem: is dat nog wel natuur?

Ons lid Hans van den Bergh maakt zich ernstig zorgen over de stadsbomen van Haarlem. Volgens hem zijn veel bomen gekruiste soorten en derhalve onvruchtbaar, steriel. Ze zijn bovendien vaak ook nog eens geënt op een ander wortelgestel. Het gevolg is dat het niets meer met natuur te maken heeft, alles is gedegradeerd tot cultuur.

Hans stelt:

Gekruiste soorten zijn fataal voor de nestbouw van vogels. Je ziet dan ook bijna alleen nog eksternesten in bomen. Doordat de onvruchtbare bomen geen zaden meer geven, hebben vogels niets meer te eten en sterven plaatselijk uit. Geen vogeleieren meer betekent dat de eekhoorn haar jongen niet kan grootbrengen. Daarom zie je ook bijna geen eekhoorns meer in de sterk verzuurde, langzaam stervende Haarlemmer

Hout. Er is daar ook nauwelijks nog enig bodemleven, want alleen echte, natuurlijke, gezaaide bomen leveren massa's eiwithoudend stuifmeel voor honingbijen en alle mogelijke bodemorganismen. Het ontbreken van bodemleven is de echte oorzaak van de verzuring.

Gekruiste soorten zijn ook hun natuurlijke afweer tegen plagen kwijt. Dat is de reden dan linden en esdoorns onder de luizen zitten en je auto vol 'poepen'. Er zijn ook ca. 1000 giftige, op een andere manier gekruiste, lindebomen in de stad die elk jaar duizenden aardhommels het leven kosten.

Hij raadt mensen die geïnteresseerd zijn aan het boek *Inheemse bomen en struiken* van Bert Maes (ISBN 90 85 061768) te lezen. Dan beseft je pas goed dat er van elke boom-

Denkt u nog even na over een 'project' met hoge (en duurzame) publiciteitswaarde, waaraan de afdeling € 1250,- wil besteden? Bij haar 20-jarig jubileum bijvoorbeeld heeft de afdeling een bol-linde geplaatst vóór de Sionskerk in Haarlem-Noord. Er is ook al een idee geopperd om ergens een mooie houten bank te plaatsen. Wellicht heeft u een geheel ander idee ... maak dat dan bekend aan het bestuur van de afdeling.

soort nog maar een enkele, echte natuurlijke vorm bestaat.

Volgens Hans is alle biologische narigheid te verklaren als je de natuurwetten kent. Hij is bezig hiervan een opsomming te maken. Hij kan hier veel over vertellen en veel laten zien. Mensen die geïnteresseerd zijn neemt hij graag mee op een wandeling langs de Haarlemse bomen. Als u geïnteresseerd bent kunt u contact met hem opnemen via telefoonnummer 023-5261253.

Papaverfamilie (Papaveraceae)

Stinkende Gouwe geldt als begeleider van menselijke bewoning. Noch wat grondsoort noch wat hoeveelheid zonlicht betreft lijkt ze kieskeurig, hoewel een ietsje kalk haar behaagt. Overal kun je haar tegenkomen: op overgeschoten stukjes grond, onder hagen, tussen stoeptegels, tegen muren, in geknotte wilgen of tussen diens wortels of zelfs in dakgoten. Die diversiteit aan groeiplaatsen heeft vooral te maken met de zaadverspreiding. Door het zogenoemde *mierenbroodje* – een eiwitrijk klontje gegroeid aan elk afzonderlijk zaadje – is het zaad bijzonder aantrekkelijk voor mieren. Zij nemen het broodje mee als voedsel, en verliezen onderweg het kiemkrachtige deel van het vruchtje ... echte burenhulp! Nu begrijpt u de meest verrassende plaatsen waar u de plant kunt ontdekken. In Haarlem onder andere op de Bolwerken, als 'onkruid' in aangelegde tuinen, als extraatje in plantenspotten, maar ook: opzettelijk geplant vanwege de zeker aanwezige sierwaarde.

De lichtgroene boven- en blauwgrijze onderkant van de diepveerde-lijke, tot veerspletige bladeren zijn, evenals de stengels van de plant, verspreid behaard. De rand van de blaadjes, lobben en eventuele slipjes, is grof gekarteld. Van deze vaste plant blijft meestal 's winters ook het bladrozet zichtbaar, zelfs onder de sneeuw. Zoals bij alle papaverachtigen zijn de bloemen tweeslachtig: zowel de manlijke delen met stuifmeel, als de vrouwelijke delen met in dit geval twee stempels op het bovenstandig vruchtbeginsel,

Stinkende Gouwe (*Chelidónicum majus*)

bevinden zich op één bloem. Deze bestaat verder uit vier gele, bijna ronde kroonblaadjes, die vrij snel afvallen. Bij beschadiging van de plant vloeit er een goudkleurig sap uit de wond. Het sap uit de wortels is donkerder.

Waarnemend met ogen en neus kunnen we de plant haast zelf benoemen. Ze geurt niet sterk maar wel speciaal; lekker of stinkend is dan relatief. Het goudkleurige sap is bovendien heel opvallend, dus: *stinkende gouwe*.

Volgens Dioscorides bloeit de plant in de periode dat de zwaluwen in het land zijn, vandaar de wetenschappelijke naam *Chelidonicum*. *Chelidon* of *Kheilidon* betekent zwaluw. Bovendien zouden zwaluwen de plant gebruiken om hun blindgeboren jongen ziende te maken. De Limburgse volksnaam *wrattenkruid* spreekt voor zich; het helpt echt! je moet wel volhouden de wrat dagelijks aan te stippen met vers sap. Deze eigen ervaring vormt een tegenstelling met de informatie uit de Chemisch-Ecologische Flora van Nederland en België (H. van Genderen, e.a., uitgave KNNV). Andere namen die ik vond zijn *Goudkruid*, *Groot Schelkruid*, *Ogenklaar*, *Schiltkruid*, *Vuurkruid*, *Zwaluwkruid* en *Schiewortel*.

De Stinkende Gouwe is giftig en al sinds de Romeinse tijd medisch gebruikt. Pest, geelzucht en andere lever-, milt- en galkwalen, bloedziekte, blindheid en uitwendige kankergezwellen zouden door de plant genezen kunnen worden. Verder zou het helpen tegen darmkrampen en voetschimmel en is het pijnstillend. Zowel Culpepper en Weiss als M. Treben en M. Uyldeert gebruiken de plant veelvuldig in hun adviezen op kruidenkundige wijze en in homeopatische verdunningen.

Er is nooit een vergiftiging waargenomen met Stinkende Gouwe, de plant wordt namelijk al na de eerste hap als oneetbaar ervaren. Wel heeft de plant een steeds gevulde kleurstengel.

Probeer maar eens met deze plant een figuurtje te tekenen.

Yneke Bettink

De IVN-leden bijeen

In dit verslag van de algemene ledenvergadering van 6 maart 2008 staat een selectie van wetenswaardigheden. De volledige notulen, verslagen en bijlagen zijn na te lezen op de website. Leden zonder internetverbinding krijgen deze per post toegestuurd.

Bestuurlijk

De vergadering is bijgewoond door 24 leden, waarvan 3 bestuursleden. De vergadering werd deskundig en met flair geleid door Jany van Dijk. Tijdens de vergadering is ze met instemming van alle aanwezigen formeel benoemd tot voorzitter. Daarnaast is Rob Veening formeel benoemd tot bestuurslid. Hij heeft de externe contacten en het contact met landelijke vereniging in zijn takenpakket. Robbert-Jan de Bruijne is de penningmeester en hij geeft uitgebreid toelichting op de financiële status. De kascommissie doet verslag van de controle van de boekhouding en heeft daarbij alles in orde bevonden. De functie van secretaris is vacant en in de vergadering wordt nogmaals een oproep gedaan aan leden om zich hiervoor kandidaat te stellen.

Werkgroepen

De werkgroepen zijn vrijwel allemaal vertegenwoordigd en doen om beurten verslag. In vogelvlucht komen alle activiteiten voorbij. Hieruit blijkt duidelijk dat we een springlevende, actieve vereniging zijn. De verslagen van de werkgroepen zijn op de website terug te vinden.

Financiën

Financieel gezien was het een goed jaar, weerspiegeld in een positief saldo van € 2.551,-. Het bestuur stelt voor hiervan de helft te gebruiken voor een eenmalig project met hoge, maar ook duurzame

publiciteitswaarde. Ideeën hiervoor kunnen aan het bestuur worden kenbaar gemaakt. De andere helft van het positief saldo wordt toegevoegd aan de reserves. Ook dit jaar is een bedrag van ongeveer 2000 euro gereserveerd voor praktische ondersteuning van de werkgroepen. Hiervoor kunnen de werkgroepen met voorstellen terecht bij het bestuur. De begroting voor 2008 en de jaarrekening van 2007 is met instemming vastgesteld. Voor komend jaar is geen aanleiding de contributie voor leden en donateurs te verhogen. Het bestand van leden en donateurs is vrijwel stabiel gebleven. Wel tekent zich een lichte trend tot vergrijzing van de leden/donateurs af.

Natuurgidsencursus

De opzet, organisatie en bekostiging van de nieuw te starten natuurgidsencursus is uitgebreid besproken. Coördinator Jan Saveur heeft duidelijk gemaakt dat na een gedegen voorbereiding de cursus stevig in de startblokken staat. Na een gezonde, transparante voorselectie en een voorlichtingsavond hebben 32 aspirant-gidsen inmiddels een bevestigingsbrief ontvangen, vier aanmeldingen zijn niet toegekend. Een tip vanuit de vergadering: laat aspirant-gidsen zich tevoren melden als zij een excursie met een ervaren gids mee lopen; dan kan daar op ingespeeld worden. In de vergadering, maar ook in voorgaand coördinatorenoverleg, is de hoogte van het cursusgeld besproken. Kort samengevat is het uitgangspunt dat de cursus kostendekkend is en dat van aspirant-cursusleden geen klachten over de eigen bijdrage zijn ontvangen. Onderzocht wordt of mensen met een smalle beurs in de toekomst van een 'Haarlem Pas' gebruik kunnen maken.

Rondvraag

In de vergadering is volgens goed gebruik ruim tijd ingeruimd voor de rondvraag. Deze werd geopend door Hans van den Bergh die het IVN op persoonlijke titel een brandbrief heeft gestuurd om de aandacht te vestigen op de toenemende onvruchtbaarheid van de bomen in Haarlem. Hij geeft een mondelinge toelichting op de problematiek. Enerzijds leveren de bomen te weinig zaden en daarmee voedsel voor dieren, anderzijds heeft Hans de indruk dat hij niet wordt gehoord door de gemeente Haarlem en dat er bewust geen actie wordt ondernomen. Een oplossing zou zijn om 'echte' bomen te planten en geen geënte, gemanipuleerde exemplaren. De vergadering bedankt Hans voor zijn gedreven presentatie en inzet en adviseert hem onder meer contact op te nemen met de Bomenstichting. Hans is bereid om met een rondleiding de problemen met de bomen aanschouwelijk te maken voor belangstellenden. Er komt hierover een stukje in De Toorts. Een kopie van de brief van Hans is op te vragen bij het bestuur.

Marc van Schie doet een oproep aan de leden om enkele sprekende foto's aan te leveren. Hiermee krijgt hij zijn persberichten beter geplaatst.

Eveline Zeilstra vraagt of de natuurgidsen betrokken worden bij de activiteiten van de afdeling, zodat er niet ná de cursus nog een integratie moet plaatsvinden. Jonne Misset antwoordt dat daar gedurende de hele cursus bewust aan gewerkt wordt.

Een tastbaar resultaat van het beleidsplan is de nieuwe folder die nu in gedrukte vorm verschijnt. Er staat zowel informatie over de afdeling in (en de mogelijkheid tot aanmelden als lid/donateur)

als - een deel van -het activiteiten-programma. De folder zal veelal door gidsen uitgereikt worden. Het bestuur voorziet een sleutelrol van de gidsen bij het werven van leden/donateurs.

Leo v/d Brugge meldt dat het evaluatieformulier voor excursies is vereenvoudigd. Het staat nu op de website.

In de vergadering zijn nog veel meer onderwerpen besproken. Het meerjarenbeleidsplan is aan de orde geweest, de personele bezetting van de werkgroepen, de positieve ontwikkelingen in het Natuurinformatiecentrum Schalkwijk (Therese van Groeningen), de werkgroep Belangenbehartiging voor de Natuur (Hans Kerkhoff), de Groene Winkel, de Paddestoelendag,

de Toorts, de *do's* en *don'ts* voor lobbyisten en activisten en maatschappelijke stages door scholieren. Kortom, voor een volledig beeld moet u dit zelf meemaken. De avond is besloten met een fraaie, doorlopende fotopresentatie van de natuurwerkgroep. Onder het genot van een hapje en een drankje is nog nagepraat over deze bijzondere avond.

Herm Zweerts

IVNZK website heeft speciaal gedeelte voor leden

Wist u dat u als IVNZK-lid met uw lidnummer / wachtwoord in een speciaal gedeelte van de website kunt komen? Wat u daar vindt? Bijvoorbeeld het verslag van de Algemene Ledenvergadering, het Jaarverslag 2007, een verslag + foto's van de Ledendag 2007. Maar ook informatie over de afdeling: de doelstelling, het beleidsplan, financiële zaken, de ledenlijst. U vindt er ook het IVN-standpunt over de jacht en informatie over teken (u kunt zelfs meedoen aan een onderzoek). Verder vindt u er talloze links van groene organisaties, heemtuinen, recreatiegebieden etc. regionaal / natuurorganisaties landelijk / leuke en informatieve sites over flora+fauna / waarnemingen doorgeven etc. En tot slot: u vindt er alle bijzondere foto's van de homepage met bijbehorende weetjes. De moeite waard.

Hoe komt u in dit speciale gedeelte van de website?

Klik als u op de homepage (www.ivnzk.nl) bent op Toegang voor leden (rechts). Gevraagd wordt naar gebruikersnaam en wachtwoord. Uw gebruikersnaam is uw lidnummer bij IVNZK. Dit staat eenmalig op het naametiket van De Toorts. Het wachtwoord ontvangt u -samen met een herhaling van deze informatie - per mail of per post. Sla gebruikersnaam+wachtwoord goed op, zodat u altijd in het ledengedeelte kunt komen. Bent u gebruikersnaam en/of wachtwoord kwijt, mail of bel dan even met Robbert-Jan de Bruijne (gegevens voorin).

Gouden tip: Ga naar de homepage en klik op Favorieten (op de 1e balk onder de naam van de website). Zet achter de naam van de site uw ledennummer en het wachtwoord, dan heeft u het direct bij de hand als u naar de site gaat.

Op 25 november nam het IVN afscheid van voorzitter Jonne Misset en secretaris Dick van As. De afscheidsreceptie was in De Zandwaaier en werd voorafgegaan door een excursie door Midden-duin.

De Flierefluiter

Kom hier, kom hier, kom hier, kom hier,
dan vertel ik van de vlier.
Vindt u mij soms een rare snuiter?
Ik ben een echte flierefluiter.
De vlier, een onderschatte struik,
is heel gemakkelijk in gebruik.
Bij geldgebrek voor de d'apotheek
een goede hulp bij maag van streek.
De bessen zuiveren het bloed,
en zijn ook tegen hoest erg goed.
De wortel tegen waterzucht.
Een bloesemstoombad geeft weer lucht.
Ook keelpijn, oorpijn verdwijnen er mee,
en jicht vermindert bij vlierbladerenthee.
Herdersjongens maakten van de vlier,
een mooie fluit voor wat vertier.
Maar wie de wortels verwijdert krijgt zeker spijt,
omdat je dan de duivel bevrijdt.
Wie dus zijn huis voor bliksem en ongelukken wil bewaren,
zal altijd de vlier op zijn erf moeten sparen.

Ans Boogers

Elke dag opnieuw, de natuur is er gewoon

Vrienden maken vrienden

Als donateur, lid, vriend(in) of belangstellende van het IVN Zuid-Kennemerland weet u als geen ander dat wij tal van activiteiten organiseren. Iedereen kan er aan meedoen, ze zijn veelal gratis, aanmelden is meestal niet nodig en ze gaan altijd door.

In deze Toorts treft u onze nieuwe folder aan met het actuele activiteitenprogramma. Dit is een initiatief van onze promotiewerkgroep. Het ontwerp is van Sabine Sabelis, grafisch vormgeefster en lid van de werkgroep.

De buitenzijde van de folder is in kleur voorgedrukt en per 20 activiteiten wordt de binnenzijde ingedrukt. Er zijn vier verschillende uitvoeringen, die per seizoen worden gebruikt. Bovenaan op de voorkant ziet u vier pictogrammen. Die vragen enige toelichting, maar als u weet waar ze voor staan, vergeet u het nooit meer. Het schepje staat voor natuurwerk (onder begeleiding werken in de natuur), het boek staat voor educatie, de vogel staat voor fauna en het blaadje voor flora.

U ontvangt bij deze Toorts eenmalig drie nieuwe folders. Dat doen we omdat we best een beetje trots zijn op die nieuwe folder. Eén is voor uzelf, om ergens op te hangen als geheugensteuntje. En twee zijn er om uit te delen aan vriend(en)innen, kennissen, collega's of burens. We willen namelijk graag meer mensen actief betrekken bij natuur en milieu en bij het IVN Zuid-Kennemerland en willen ze hierover gericht informeren. Op de achterkant van de folder staat een toelichting over wie/wat/waar IVN-ZK en een invulstrook om je op te geven als donateur of actief lid. Ons steunen kan al voor een bescheiden bedrag en is zeer welkom. De folder wordt uitgedeeld bij onze excursies en bij evenementen (zie hieronder) en ligt ook in bibliotheken, bezoekerscentra, etc. Het activiteitenprogramma blijft ook in De Toorts opgenomen.

Het IVN Zuid-Kennemerland organiseert het hele jaar door publieksactiviteiten. U kunt ook een eigen excursie aanvragen. Misschien een idee voor een personeelsdag, familiedag, er-op-uit met een groep vriend(en)innen, verjaardags- of jubileumuitje. Verzin het zelf maar. Het is leuk en boeiend, vooral als er dan ook nog iemand is die je meeneemt naar bijzondere plekjes, ervan vertelt en je doet verwonderen.

Bij de volgende evenementen in 2008 is de Groene Winkel en de Promotiewerkgroep aanwezig:

- 19 en 20 april voorjaarsevenement
Stadskwektuin Haarlem
- 25 mei Zee-evenement i.s.m het
JuttermuZeeum Zandvoort
- 15 juni Haarlemmerhoutfestival
Haarlem
- 21 juni feestelijke opening bezoeker-
scentrum Oranjekom
Vogelzang
- 22 juni 75-jarig jubileum Volkstuin
'Ons Buiten' Haarlem Schalkwijk
- 06 september Jaarmarkt
Bloemendaal
- 05 oktober Paddenstoelendag
Elswout Overveen
- 19 oktober Paddenstoelendag
Linnaeushof Bennebroek

Oproep om mee te helpen
De Promotiewerkgroep en De Groene Winkel hebben nog vele plannen en ambities. Heeft u zin om mee te doen? U bent van harte welkom!

Voor meer folders, vragen, ideeën, informatie en aanmelden om mee te helpen kunt u contact opnemen met Sietse Terpstra, coördinator Promotiewerkgroep, Groene Winkel en distributie Toorts, Twijnderslaan 44, 2012 BK Haarlem, telefoon 023-5425205 of 06-51542675, e-mail: sietseterpstrahaarlem@gmail.com.

Rijzende Rivier, een lezing door Ruben Smit

Op de slotavond van het seizoen van de Libellenwerkgroep van de KNNV wordt er met de tellers teruggekeken naar bijzondere waarnemingen van dit jaar. Moeilijk te determineren soorten kunnen per foto ter beoordeling worden voorgelegd.

We beginnen echter met een lezing met beelden door Ruben Smit, gepromoveerd ecooloog en fotograaf. Hij publiceert ook over natuurbeheer in diverse tijdschriften.

In zijn lezing met als titel 'Rijzende Rivier' zal Smit het verhaal vertellen over het nieuwe riviereengebied. Het Nederlandse rivierenlandschap is in rap tempo aan het veranderen. In amper vijftien jaar tijd zijn er nevengeulen gegraven, oobossen gegroeid en rivierduinen gaan stuiven. Dit landschap is ontstaan door een spectaculaire koerswijziging in het denken over natuurbeheer. Ook de dreiging van klimaatverandering speelt een belangrijke rol.. Smit vertelt over de relatie tussen de terugkeer van de rivierrombout en de zomersneeuw. Maar ook over konikpaarden en zwarte ooievaars.

Een brede, 'holistische' lezing van zijn gelijknamige boek.

De lezing duurt van 20.15 uur tot 21.30 uur. Daarna is de nazit met een hapje en een drankje. Tegen 22.15 uur sluiten we de avond af.

De avond wordt gehouden in NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. De toegang is gratis. Informatie bij Frans Koning, coördinator Libellenwerkgroep, tel. 023 – 5289009.

Persbericht: Geboorte stierkalfje Schotse Hooglander in Middenduin

Vrijdag 18 april is de kudde Schotse Hooglanders in Middenduin uitgebreid met een stierkalfje. Het stiertje heeft zich met moeder een paar dagen schuilgehouden in het struikgewas. Nu trekt het stiertje met de kudde op.

Het gebied Middenduin is een onderdeel van het Nationaal Park Zuid Kennemerland en ligt tussen de Zanderij en de Zeeweg. Staatsbosbeheer heeft in januari vijf Schotse Hooglanders in het gebied gezet voor begrazing. Eén van de koeien was drachtig bij de verhuizing. De kudde bestaat nu uit zes dieren.

uit: Persbericht
NPZK

Activiteitenprogramma Voorjaar/zomer 2008

IVN, Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afdeling Zuid-Kennemerland

Zondag 25 mei 10.30 – 16.00

Zee - Evenement

Er is een gevarieerd programma voor volwassenen en kinderen vanaf 6 jaar in en om het JuttersmuZEEum in Zandvoort en natuurlijk op het strand. Kijk voor het gedetailleerde programma op www.ivnzk.nl of in de lokale pers.

⊙ JuttersmuZEEum Zandvoort

① www.ivnzk.nl of Hetty Wijker 023-5713632

Zondag 25 mei 11.00 – 12.15

Kinderexcursie Natuurpad Boerderij Zorgvrij

Een excursie voor kinderen van 4 tot 10 jaar. Ouders gaan niet mee. Bij de boerderij ligt een prachtig ontwikkeld natuurpad in een gebied dat vroeger landbouwgebied was. Daar gaan we kijken hoe alles groeit en bloeit.

⊙ bij de receptie van Boerderij Zorgvrij

① Frank Jansen 023-5290984

Zondag 25 mei 14.00 – 15.30

Natuur en Historie Hageveld

Landgoed Hageveld heeft niet alleen een rijke historie, het is ook een prachtig (hoewel bedreigd...) klein stukje natuur waar veel te ontdekken valt.

⊙ Verzamelen: Parkeerplaats voor de hoofdingang van de school.

① Hans Kerkhoff 023-5288577

Zondag 1 juni 14.00 – 15.00

Thijsses' Hof: De boomvalk en Libellententoonstelling

Wandel mee met een gids door Thijsses' Hof en ervaar wat de maand juni voor de oudste heemtuin in Nederland betekent. Tevens Libellententoonstelling

⊙ ingang van Thijsses' Hof, Mollaan 4, Bloemendaal.

① Huib Koel 023 – 5245846 of www.thijsseshof.nl

Excursies gaan **altijd** door, ook als het regent. Aanmelden is **niet** nodig, tenzij aangegeven.

⊙ = plaats van vertrek; = fiets; ① = informatie; = (ook) voor kinderen; ~~⊙~~ = niet voor kinderen

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over IVN Zuid-Kennemerland op www.ivnzk.nl

Zondag 8 juni 11.00 – 13.00

Libellenexcursie Amsterdamse Waterleidingduinen

Als het nieuwe bezoekerscentrum toegankelijk is, zal er eerst een inleiding worden gehouden en begint de eigenlijke excursie 1 uur later.

- ⊙ Amsterdamse Waterleidingduinen, ingang Oase Toegangsbevijs verplicht
- ① Graag aanmelden bij koning.f@wolmail.nl of via 020 -6087595

Zondag 8 juni 11.00 – ca. 17.00

Dwars door de Duinen Van Binnenduin tot Zeereep

Deze excursie voert u vanaf de binnenduinrand van Duin en Kruidberg, langs het Vogelmeer, tot de zeereep van Bloemendaal aan Zee. Een 6 kilometer lange wandeltocht onder leiding van ervaren IVN gidsen, die u de geleidelijke verandering van dicht bos tot kaal zand laten meemaken. Brood, drinken en eventueel verrekijker meenemen.

- ⊙ bij station Santpoort-Noord (westkant) om 11.00 uur en terug met de bus vanaf de Kop van de Zeeweg in Bloemendaal aan Zee (ongeveer 17.00 uur).
- ① Ronald van Zon: 023-5492719. Aanmelden graag, maar hoeft niet.

Woensdag 11 juni 19.00 – 21.00

De moeite waard! Westelijk Tuinbouwgebied

U wandelt door de duinzoom op een strandvlakte aan de grens van Haarlem. Vroeger was dit het groente- en bloembolengebied van Haarlem. Duinvliet is een oud buiten dat grenst aan Elswout. Dit gebied heeft monumentale bomen met veel holenbroeders, maar het is nogal verwilderd en rijk aan wilde planten. Het tuinbouwgebied is al jaren een twistpunt tussen gemeente, bewoners en de eigenaren. Er is een actiecomité actief om het tij te keren. In elk geval is een avondje wandelen en kijken de moeite waard.

- ⊙ bij café Het Wapen van Kennemerland, Ramplaan 125
- ① Wil Stumpe 023 - 5374168

Donderdag 12 juni 19.00 – 20.30

Zeedorpenlandschap Zuidduinen Zandvoort

Grootste restant van een duingebied dat is verbonden met de eeuwenoude Zandvoortse zeedorpencultuur. De karakteristieke zeedorpenvegetatie is hier rijk ontwikkeld.

- ⊙ vanaf parkeerwachtershuisje Ir. G. Friedhoffplein, Zandvoort zuidwest.
- ① Erna Schreuder 023-5314647

Zondag 15 juni 12.00 – 13.30

Excursie Waterbeestjes Poelbroek

Trek waterdicht schoeisel aan en kleding die bestand is tegen buiten, dus niet nieuw en hagelwit. Kinderen en hun begeleiders vangen en bekijken zelf waterdiertjes. Om de waterdieren te vangen gebruiken we schepnetten en om ze uit te zoeken en goed te bekijken hebben we witte plastic bakken, glazen potten en loeppotjes. Het IVN heeft deze materialen te leen, maar neem zelf ook een lichtgekleurd

afwasteiltje en een schepnet mee. Ook theezeefje, lepel en loeppotje zijn handig om mee te nemen.

U krijgt deskundige uitleg van ervaren gidsen.

- ⊙ vanaf het einde van de Bernadottelaan bij de Meerwijkplas
- ① Dik Vonk 023-5254140

Vrijdag 20 juni 19.30 – 21.30

Fietsexcursie Kennemerduinen

Al fietsend zien wij het landschap veranderen van bos naar zandvlakte. Af en toe stappen we af om dit van dichtbij te bekijken. Ook zal de geschiedenis van dit duin aan bod komen. In de schemering komen we wellicht nog wat dieren tegen die zich overdag schuil houden. En als afsluiting kunnen we misschien genieten van een mooie zonsondergang.

- ⊙ Verzamelen: informatiebord ingang Bleek en Berg (Bergweg).
- ① Peter Boers 020-4112928

Dinsdag 24 juni 19.00 – 20.30

Zeedorpenlandschap Kostverlorenpark Zandvoort

Duinterrein met interessante cultuurhistorie en rijke flora.

- ⊙ ingang Quarles v. Uffordlaan 1, Zandvoort
- ① Roelof Boddaert 023-5717773

Woensdag 25 juni 19.00 – 20.30

Fietsexcursie Zuidervlak

U maakt kennis met de vegetatie van natte duinvalleien, waar onder drie soorten Gentiaan, Krielparnassia, Geelhaartje en wellicht een enkele late orchidee. Er leven ook Hazelwormen!

- ⊙ Nationaal Park Informatiepaneel Ingang Duin & Kruidberg
- ① Graag aanmelden bij Yneke Bettink 023 – 525 4995

Vrijdag 27 juni 19.30 – 21.00

Excursie Oeverwaluwen i.s.m. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland

We gaan op bezoek bij een interessante of grote kolonie broedende Oeverwaluwen in de eigen regio. De gids vertelt over het bijzondere broedgedrag van de Oeverwaluw én eind juni is er een goede kans om jongen in de nestopeningen te zien. Het is raadzaam een verrekijker mee te nemen en iets om op te zitten (een plastic zak of stoeltje). De excursie is ook geschikt voor belangstellende kinderen vanaf 8 jaar. Vertrek: De meest attractieve broedlocatie wordt pas in de loop van het broedseizoen bekend.

- ⊙ De plaats van vertrek wordt uiterlijk 31 mei via de website www.ivnzk.nl bekend gemaakt.
- ① Mieke Ooms 023-5651606. Graag aanmelden via het digitale formulier op www.ivnzk.nl

Dinsdag 1 juli 19.00 – 20.30

Beekwandeling Leyduin

Een zomeravondwandeling langs de Leybeek, oorspronkelijk een duinrel waardoor water uit de duinen wegsijpelde. In de 18e eeuw werd hij omgevormd tot een romantisch beekje met

---

Excursies gaan altijd door, ook als het regent. Aanmelden is niet nodig, tenzij aangegeven.

⊙ = plaats van vertrek; = fiets; ① = informatie; = (ook) voor kinderen; ~~⊙~~ = niet voor kinderen

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over IVN Zuid-Kennemerland op www.ivnzk.nl

enkele watervalletjes. In de 20e eeuw viel hij droog maar nu kunt u weer volop van het stromende water genieten.

- ⊙ Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede.
- ① Marc van Schie 023-5351239

Zondag 6 juli 14.00 – 15.00

Thijsses's Hof: De Meerkoet

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar wat de maand juli voor de oudste heemtuin in Nederland betekent.

- ⊙ ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal.
- ① Huib Koel 023 – 5245846 of www.thijsseshof.nl

Zondag 6 juli 18.00 – 22.00

Bloemen, Vlinders en onbekende duinvalleien op het Kraansvlak

Zet de eerste voetstappen in een gebied dat tot 1 juli gesloten is geweest. Van uitgestrekte strandvlaktes tot intieme valleien, over het Wurmenveld en het Kraansvlak naar Bloemendaal aan Zee en weer terug via het Duinpieperpad met zijn unieke zeedorpenlandschap en natte duinvalleien.

- ⊙ vanaf het spoor-fietstunneltje in Zandvoort-Noord, met de fiets te bereiken via het Visserspad, met de auto via Zandvoort-Noord, einde Wattstraat. Verrekijker, drinken en iets te eten meenemen.
- ① Jacqueline van Klaveren 020 - 6818099

Donderdag 24 juli 19.00 – 20.30

Natuur en Beheer Wandelbos Groenendaal

i. s. m. Gemeente Heemstede.

- ⊙ infopaneel grote parkeerplaats bij het restaurant.
- ① Wil Stumpe 023 - 5374168

Zondag 3 augustus 14.00 – 15.00

Thijsses's Hof: De Reiger

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar wat augustus voor de oudste heemtuin in Nederland betekent.

- ⊙ ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal.
- ① Huib Koel 023 – 5245846 of www.thijsseshof.nl

Zondag 10 augustus 11.00 – 12.30

Natuur in de stad Haarlem

Tijdens een rondwandeling wordt de natuur in Haarlem onder de loep genomen. Op zoek naar bijzonderheden in de Bolwerken en Kenaupark? Zijn dat Leilindes op de Grote Markt? Zit er nog leven in het Spaarne en wat doen die vreemde drijvende bakken groen er? Kortom verrassend "groen" in de oude binnenstad!

- ⊙ Start vóór Albert Heijn in het station Haarlem CS
- ① Ronald van Zon: 023 - 5492719

Woensdag 20 augustus 19.00 – 20.30

Avondexcursie Eindhoven

Eindhoven is een oud landgoed en het reservaat is een restant van de oorspronkelijke natte laagvlakte tussen Haarlem en de duinen.

- ⊙ parkeerplaats bij middelbare school Sancta Maria.
- ① Dik Vonk 023 - 5254140

Dinsdag 26 augustus 19.00 – 20.30

Vruchten en Zaden Leyduin

Het bos maakt zich op voor de herfst. Bomen en struiken vormen vruchten en zaden en dieren zoals de eekhoorn gebruiken ze als voorraad om de winter door te komen.

- ⊙ Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede.
- ① Marc van Schie 023 - 5351239

Donderdag 28 augustus 18.30 – 20.00

Eikels, bessen en noten Wandelbos Groenendaal

i.s.m. Gemeente Heemstede

- ⊙ Vertrek: Infopaneel grote parkeerplaats bij het restaurant.
- ① Wil Stumpe 023 - 5374168

Zaterdag 30 augustus 10.00 – 13.00

4 seizoenen zomerwandeling Amsterdamse Waterleidingduinen i.s.m. Waternet

Een stevige wandeling waarbij dezelfde route ieder seizoen fascinerend anders is.

Met bomen vol bessen en kans dat we de damherten hun nieuwe geweien zien schuren. Neem iets te drinken en te eten mee. Toegangkaart verplicht.

- ⊙ Amsterdamse Waterleidingduinen, ingang Panneland
- ① Margo Slot 023 - 5276145

Zaterdag 30 augustus 9.30 - ca. 15.30

Natuurwerkdag Spaarnwouderveen / De Batterij

De deelnemers gaan nabij Halfweg aan de slag. Hooien, wilgen uitsteken en een excursie na afloop in een bijzonder heideveentje met liggend walstro, dophei en smalle stekelvaren.

- ① Aanmelden: Marc van Schie 023-5351239

Zondag 31 augustus 11.00 – 12.30

Excursie Waterbeestjes Hekslootpolder

We gaan met (groot)ouders en kinderen kijken naar de dieren in minder schoon boezemwater en in een schone sloot. Neem een wit bakje of een licht gekleurde afwasbak mee om de dieren goed te kunnen bekijken. De gidsen hebben opzoekkaarten en weten hoe de diertjes leven.

- ⊙ Vanaf het infopaneel Spaarnwoude bij het parkeerplaatsje hoek Vondelweg/ Spaarndamseweg.
- ① Dik Vonk 023 - 5254140

Dinsdag 2 september 18.30 – 20.30

De moeite waard! Westelijk Tuinbouwgebied

U wandelt door de duinzoom op een strandvlakte aan de grens van Haarlem. Vroeger was dit het groente- en bloembolengebied van Haarlem. Duinvliet is een oud buiten dat grenst aan Elswout. Dit gebied heeft monumentale bomen met veel hollenbroeders, maar het is nogal verwilderd en rijk aan wilde planten. Het tuinbouwgebied is al jaren een twistpunt tussen gemeente, bewoners en de eigenaren. Er is een actiecomité actief om het tij te keren. In elk geval is een avondje wandelen en kijken de moeite waard.

- ⊙ bij café Het Wapen van Kennemerland, Ramplaan 125
- ① Wil Stumpe 023 - 5374168

Excursies gaan altijd door, ook als het regent. Aanmelden is niet nodig, tenzij aangegeven.

⊙ = plaats van vertrek; = fiets; ① = informatie; = (ook) voor kinderen; ~~X~~ = niet voor kinderen

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over IVN Zuid-Kennemerland op www.ivnzk.nl

Zondag 7 september 14.00 - 15.00

Thijsses's Hof: Het Roodborstje.

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar wat de maand juli voor de oudste heemtuin in Nederland betekent.

- ⊙ ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal
- ① Huib Koel 023 – 5245846 of www.thijsseshof.nl

Zondag 14 september 11.00 – 12.30

Strandexcursie voor kinderen Parnassia

Wat is er allemaal te vinden op het strand en hoe komt het daar? Als je dat graag wilt weten, ben je van harte welkom. (Ouders gaan niet mee.)

- ⊙ Verzamelen: strandopgang bij Strandpaviljoen Parnassia in het Nationaal Park,
- ① Frank Jansen 023 - 5290984

Zondag 21 September 11.00 – 12.30

Zaden en Vruchten Engelandpark i.s.m. Natuureducatiecentrum Schalkwijk

Dit is de tijd van het jaar dat bomen, struiken en planten in het park vruchten hebben. Er wordt gekeken naar vorm en variatie in zaden en vruchten en de manieren waarop ze zich verspreiden.

- ⊙ Verzamelen hoek Belgiëlaan en Basilicumstraat. Dus aan de kant van de grasdakwijk van het Engelandpark.
- ① Marc van Schie 023-5351239

Zaterdag 4 oktober 9.30 - 15.30

Natuurwerkdag: Aan de slag op de Buitenliede

Nabij De Zoete Inval heeft zich een geweldig moerasbos ontwikkeld, een ware wildernis met hoge wilgen, waarin een kolonie reigers en lepelaars nestelt. Wij gaan braamstruiken en overhangende takken en langs de waterkant houtopslag van elzen weghalen.

- ① Aanmelden en informatie Marc v. Schie 023 - 5351239

Zondag 5 oktober 14.00 – 15.00

Thijsses's Hof: Het Winterkoninkje

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar wat de maand juli voor de oudste heemtuin in Nederland betekent.

- ⊙ ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal
- ① Huib Koel 023 – 5245846 of www.thijsseshof.nl

Zondag 5 oktober 10.30 – 16.00

Paddestoelendag Elswout

Jaarlijks evenement over de wereld van schimmels en paddestoelen i.s.m. Staatsbosbeheer

- Paddestoelenexcursies van maximaal 1,5 uur starten om 11.30, 12.30, 13.30 en 14.30 uur.
- Dialezingen van 20 minuten: aanvang iedere heel uur van 11.00 tot en met 15.00 uur.
- Kinderexcursies (4 t/m 10 jaar) om 12.30 en 14.30 uur. Duur ca. 1 uur. (zonder ouders)
- Puzzeltocht voor kinderen met ouders, nutseltafel, sprookjesfiguren in het bos
- Eetbare paddestoelen en kweekstammetjes Voor de indeling in excursiegroepen haalt men gratis kaartjes bij de informatiekraam in het Koetshuis. Er zijn meerdere excursies tegelijk.
- ⊙ Entree Elswout via het poortgebouw aan de Elswoutslaan 12a, Overveen. Kom bij voorkeur op de fiets. Het parkeerterrein links van het poortgebouw loopt snel vol. In de omgeving mag niet langs de weg geparkeerd worden. Toegangkaart Elswout (Eur 0,50) is verplicht.
- ① Jan Saveur 023 - 5276896

Zondag 19 oktober 10.30 – 16.00

Paddestoelendag Linnaeushof

Van 10.30 uur tot 16.00 vertrekken er regelmatig excursiegroepen door het gebied op zoek naar paddestoelen. Verder is er een gevarieerd programma rondom paddestoelen.

- ⊙ Linnaeushof
- ① Leo van der Brugge 023 - 5261584. Let op de lokale pers voor meer informatie of kijk op www.ivnzk.nl

Zondag 19 oktober 8.00 – 10.30

Weidevogelexcursie Hekslootpolder

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Kijker meenemen. Denk om warme kleding.

- ⊙ Infopaneel hoek Spaarndamseweg/ Vondelweg, Haarlem
- ① Eric van Bakel 023 - 5393507

Zondag 19 oktober 11.00 – 13.00

Bomen in de Herfst

Excursie op de Begraafplaats Kleverlaan i.s.m. KNNV (misschien ook Haarlemmer Hout?)

Deze excursie is een vervolg op onze jaarlijkse voorjaarsexcursie op de Begraafplaats. Er wordt niet alleen gekeken naar het monumentale van de bomen, maar ook hoe ze zich voorbereiden op de winter.

- ⊙ bij ingang Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan.
- ① Anneke Koper 023 - 5362331

Excursies gaan altijd door, ook als het regent. Aanmelden is niet nodig, tenzij aangegeven.

⊙ = plaats van vertrek; = fiets; ① = informatie; = (ook) voor kinderen; ~~X~~ = niet voor kinderen

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over IVN Zuid-Kennemerland op www.ivnzk.nl